

Floranotiser från Surahammars kommun

Koralltaggsvamp *Hericium coralloides*

Ett fynd på björk (låga/stubbe) i beteshage vid Holmtorpet i Lisjö. En sällsynt svamp, värd att uppmärksammas för sin skönhet. Den lär på ett avgörande sätt ha inspirerat Elias Fries (1794 - 1878) "mykologins fader" att bli vår mest betydande svampkännare. I "Västmanlands svampar" (VSv) finns 9 lokaler uppgivna. På lönn, alm, ask (2) och björk (3). Leg. Ingvar Granqvist, nov-91.

Stornopping *Entoloma griseocyaneum*

Sällsynt art, knuten till ogödslad ängs- och hagmark. Hittades i höstas på tre platser i Kohagen av Lars Bsenko. Den växte här i små grupper, i någon dm högt gräs (VSv-2 lok).

Oxtungsvamp *Fistulina hepatica*

Söndagen den 20 september -92 var det vackert väder. Jag var ute i svampmarkerna kring Billsbo och kunde inte låta bli att besöka de två gamla ekarna som växer här, i gränsen mellan skog och granplanterad åker. Ända sedan jag upptäckte dessa ekar, i början på 70-talet, har jag fascinerats av dem.

Jag blev nu mycket överraskad då jag fann några exemplar av den märkliga oxtungsvampen. (I form lik en oxtunga). Den har rödbrun hatt och köttliknande konsistens.

Det är en exklusiv eksvamp som i Västmanland förekommer inom ett begränsat område kring Mälaren. (VSv - 16 lok). Oxtungsvampen växer bara på mycket gamla ekar och den följer inte eken lika långt norrut som t ex Korkmusslingen *Daedalia quercina*, främst beroende på klimatiska förhållanden. (Kaufmann i Jordstjärnan 10/89).

På billsboekarna växte fyra exemplar, långt nere på stammarna och på en yttlig rot. Två fruktkroppar växte inne i ihålig stam. Vid samma tillfälle hittade jag en annan ovanlig svamp, som också gärna växer med ek, Strumpspindelskivling *Cortinarius torvus* (VSv-5 lok).

Svavelticka *Laetiporus sulphureus*

Vackert orangegulfärgad ticka, vars fruktkroppar är ettåriga. Växer ofta takteggellagda. Tämmligen allmän på främst ek kring Mälaren. I augusti -92 hittades den på en ask i Västsura.

Fyndare Sylvi Larhed och Karl-Axel Pettersson, Västerås.

Kastanjesopp *Gyroporus castaneus*

Ett av de finaste svampfynden som gjorts i Surahammars kommun. Lars Bsenko fann den i Västsura ekhage i september -92. En grupp växte i gräs och mossor i beteshagen. Svampen är sammetsbrun på både hatt och fot, köttet är vitt. Utbredningen är begränsad till Skåne och upp efter Bohuskusten. Ett fynd från länet, i västeråstrakten, (Ryman). Även denna svamp växer gärna tillsammans med ek.

Skeletocutis carneogrisea

En tickart till. Resupinat sådan med mycket intressant ekologi. Har först de senaste två åren upptäckts på allvar av tickentusiaster runt om i landet. Den växer på grova lågor av främst gran, förekommer även

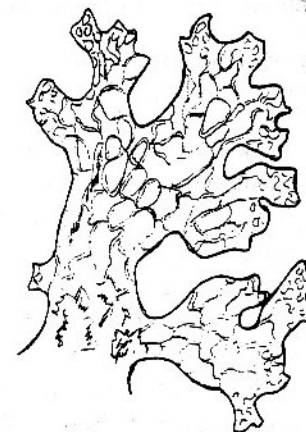
Kastanjesopp

på tall. Träden ska ligga i halvöppna lägen (inte slutet skog) och det ska vara luft mellan stammen och marken. Dessutom tycks "grisean" (saknar svenskt namn) föredra att växa på gamla fruktkroppar av violticka. Porerna har ljusare färg än violtickans och lyser på långt håll mot den mörka veden.

Mitt fynd gjorde jag i betad luckig skog vid Magforstorp, på en mycket grov granstam.

Lunglav *Lobaria pulmonaria*

En stor bladlav som vid fuktig väderlek är vackert grön. Som torr är den mera gråaktig och därför svårare att upptäcka. Den växer på stammar och grenar av främst ädla lövträd, asp och sälg.

Lunglav

Vi trodde nog inte att denna exklusiva lav fanns kvar i Surahammars kommun. Därför blev det en stor överraskning när Kjell Andersson i somras hittade flera fina exemplar på några ekar i Björbolunden vid Långsjön.

Lunglaven har de sensate årtiondena minskat oroväckande på grund av skogsbruk och luftföroreningar. Den anses utrotningshotad i södra delarna av landet (Moberg). Lunglaven har fått sitt namn av att den förr troddes vara ett botemedel mot lungsjukdomar, eftersom den var lik en lunga (signaturläran).

Vid föreningens utflykt till Rudtjärnsgrottorna i Virsbo den 25/10 hittade Kjell Andersson (vem annars?) lunglav på en grov asp (2 m upp) samt nära marken på en aspstubbe. Två tidigare fynd av arten i virsbotrakten (I Granqvist) är förmodligen borta (kalhyggen). Skogar där lunglaven förekommer har mycket högt skyddsvärde.

Skuggblåslav

Hypogymnia vittata

Mycket lik vanlig blåslav (den lav du ser överallt drappera buskar och träd). Den förekommer framförallt på mossiga klippor i skuggiga lägen. Det var också så vi fann arten på Stingsberget i mars 1992. Det var när lavkursen under ledning av kommunens främste lavkännare Ingvar Granqvist strosade omkring på bergets lavhällar. Som bekant är Stingsberget numera kyrkoreservat

och skuggblåslaven har åtminstone på denna plats en fristad.

Nickstarr

Carex brunecens

Det är med nickstarren som med knägräset. Har man en gång sett den, upptäcker man den lite här och var i markerna. Under sensommaren hittade vi denna nordliga starrart på tre platser: Ekflukorna, söder Stingsberget och vid Sångkärrsbacken. Den tycks föredra gles gräs- och örtvegetation i skogsgläntor. Är förmodligen konkurrenssvag. Förväxlingsrisk med gråstarren. Nickstarrens ax dock vanligtvis mera gytttrade uppåt.

Ögonpyrola

Moneses uniflora

Funnen 1991 på två nya lokaler i skogarna öster om Ulvramen. Det var Bertil Eriksson som hittade denna favoritblomma. Det är en flerårig liten ört, med små runda och vintergröna blad i rosett mot marken. Växer ofta sparsamt i små bestånd beroende på vegetativ förökning. Ögonpyrolan gynnades förmodligen av den hävd som det tidigare skogsbetet åstadkom. Känd idag på ett 10-tal platser i kommunen. Föredrar gamla skuggiga granskogar, gärna med rörligt markvatten. Skogsbruket skall ta särskild hänsyn till arten.

Tom Sävström

Litteratur

Floravård i skogsbruket-artdel
Skogsstyrelsen 551 83 Jönköping
Ryman i Holmäsen "Svampar"
Moberg i Holmäsen "Lavar"

Programkalender 1992

Föreningen höll sitt årsmöte den 20 mars i Suragården. Efter årsmötesförhandlingarna visade Kjell Estivill Köping, ett bildspel från det norska fågelberget Rundö. Totalt har vi haft fyra medlemsmöten under våren och tre på hösten.

Vårprogrammet

Traditionsenligt inleddes året med en nyårspromenad. Också i år från Stenhuset efter ån till Kohagen. Hela 30 personer deltog och fick se strömstaren på iskanten. I Kohagen brändes ris och grillades korv. Deltagarna kunde här studera det fina resultatet av föreningens restaureringsåtgärder.

"Fåglar och kultur" i Seglingsberg lockade 17 personer. Över Turki gården lockade vårens första sånglärka och i parken sjöng steglitzan (15 ex sågs). På nära håll studerades räv-ticka och tallticka.

Den 14 mars var vi värdar för en läns-träff om tickor på Västsura. Kunnig lärare var Svenska ticksällskapets ordförande Dan Olofsson, Norrköping (35 delt). När vid Östersjön (en mycket intressant ticklokal) var målet för fältstudierna.

Uggelflykten blev i år mycket lyckad. De 18 deltagarna fick höra sparvuggla och pärluggla vid Felling- en och Ävlången. En fin vårväll var det kring brasan.

I april hade vi två utflykter. "Flytt-fågelvår" i Lisjö med 11 deltagare. 100 sångsvan i Norrsjön och 5 grågäss sträckte norrut. Hägrarna kunde ses vid boplatsen. Bland Dalbackens flerhundraåriga furor grillade vi korvarna. Den 20:e var vi 10 arbetsvilliga som "fagade" och brände rishögar i föreningens speciella vårdobjekt Skogsmuren.

Gökottan den 10 maj skulle gå till Rövalleskojan, men blev en promenad bland frusna vitsippor i Kohagen. Svinkall morgon och tre frusna entusiaster som fick se en vacker råbock och höra flera grönsångare. Drillsnäppan spelade vid Magforsen. Det värmdes. Afton kring brasan vid Stingsmossen blev en blåsig kväll. Från Stingsberget höll vi nästan på att blåsa ner. Brasan tog sig bra och över mossen flög två fåglar värdigt, häger och fiskgjuse.

Den sista maj reste 10 personer till Kungsör för att uppleva ekhagarnas prakt. Konstnären och naturvårdaren Pekka Hedin var vår kunskapskälla. Kungsörs kommun har tack vare Pekka och i samarbete med markägare restaurerat och bevarat många fina hagmarker med en unik flora. Ett rätt satsning för lokalbefolkningen och turismen, har det visat sig.

Kungsörs sommarland slår utan vidare ut Bert Karlssons, enligt Pekka Hedin. Vi höll med honom.

Den 5 juni nattfågellyssnade vi runt Gnien och vid Västersjön. Behaglig cykeltur tyckte de medverkande åtta, men nattsångarna var dåligt i farten. Inventeringen av nattskär-
ran på Acktjärnsåsen fick ett snöpligt förlopp. Regn och sommarens värsta åskväder "skrämd" oss från skogen.

Under surahammarsveckan arrangerade föreningen två utflykter och deltog i föreningarnas dag vid Stenhuset. Till Skogsmuren och Ulvramens aspskogar hade vi inbjudit Tore och Rune Widenfalk, Västerås. De delade generöst med sig av sina kunskaper om skalbaggar. I Kohagen var det blomstervandring bland grönkullor och starrgräs.

Den 9 augusti var det promenad i ädla skogar kring Billsbo. En fantastisk trevlig utflykt, som en deltagare uttryckte sig. På gårdstunet drack vi kaffe och studerade såpnejlika, grönknavel, kärleksört och rosenspirea.

Sommaren avslutades med slätter i Skogsmuren. Sju medlemmar svingade lie och räfsa och avnjöt Mariannes sallad, gjord på KRAV-märkta varor, odlade av en bonde i Sala vid namn Karlström.

Höstprogrammet

Höstens program inleddes med miljövänliga veckan den 19-27/9. Föreningen uppvaktade kommunen i inköpsfrågor och ortens affärer specialstuderades avseende icke natur- och miljöförstörande

produkter. En utställning visades på biblioteket och skolklasser engagerades.

Den 27 september försökte vi locka alla svampintresserade ut i skogen. Långbord dukades upp på torget och vår svampexpert Lars Bsenko hade jämt göra att ta tillvara alla svampsorter som inlämnades. Ett 70-tal olika arter kunde studeras ingående. Säkert kom hundra personer och ville se utställningen. Stoltast var nog Fjällskivningen.

I oktober kunde alla som gillar äpplen få sitt lystmäte. Hela 90 olika äppelsorter kunde studeras på 12 meter långbord. Experter från Västmanlands trädgårdsförbund artbestämde medhavd frukt och gav oss intressant information, bl a om hur vi behandlar importerad frukt.

Den 25/10 var vi 40 små och stora som ville besöka Rudtjärnsgrottorna i Virsbo. Scouterna var med och livade upp tillvaron. Mycket intressant var också skogspromenaden genom bondskogar och öppna landskap till Harkärret den 22/11.

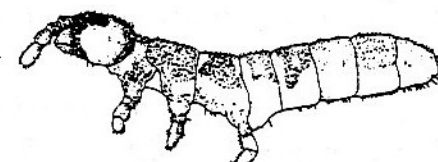
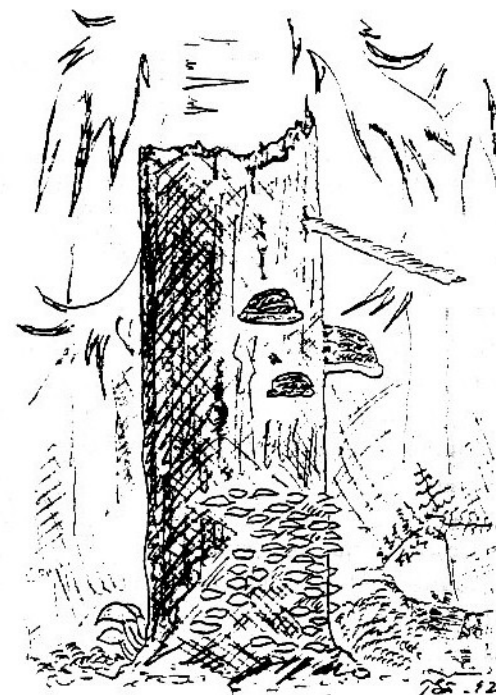
Skogen

Under hela november kunde vår skogsutställning studeras på biblioteket. Utställningen med temat "Suras sista naturskogar måste bevaras" beskrev skogshistoria, skillnaden mellan naturskog och kulturskog, hålträdens bestyrelse, mm.

Vi pekade också särskilt på den utarmning som bristen på död ved i våra skogar idag utgör.

I anslutning till skogsutställningen ordnade vi med två bildkvällar. Anders Geidemark "I pärlugglans skog" och Lars Gabrielsson "Möten med skogsväsen".

Tom Sävström

Skogens vanligaste invånare

Hoppstjärten på bilden är en av skogens vanligaste invånare. Den lever framför allt i stubbar och multnande träd och är så liten att vi inte lägger märke till den. Likadant är det med de allra flesta arter. De finns där men vi ser dem inte och framför allt tar vi föga hänsyn till dem. Bara under en skosula (nr 44) i en vanlig skog finns 120 000 individer av trevotingar, skalbaggar, larver, kvalster, spindlar, rundmaskar, dagmaskar och liknande. Tillsammans bygger de upp komplicerade ekologiska näringsvävar.

Sett och hört i markerna

1992 är nu till ända och här följer en sammanfattning av höstens rapporter. Stort tack till alla som lämnat rapporter till sammanställningen!

Långt utanför samhället har man då inte behövt ta sig, bruksområdet i Sura har bjudit på mycket. Bl a två **kungsfiskare** som sågs första gången den 6/10 och fortfarande kan ses mellan slussen och Magforsen. En mycket celebrer gäst var den icke ringmärkta **fjällgäsen** som rastade ihop med 100-talet **kanadagäss** på Hovgårds gårde den första veckan i oktober.

Smådopping fanns vid Magforsen i början på oktober. En ung **duvhök** som gickade kajor och duvor på bruket och som sågs av många inne i samhället där den jagade ogenerat. En **kungsörn** sträckte över Sura den 30/9 och den 17/11 fanns det 17 **steltitz** på bruksområdet. En **gråtrut** fanns vid Östersjön under julen.

Ingen har väl undgått trastarna i samhället där de provianterat på höstens överflöd av rönnbär. Rekord var det den 17/10 då **500 björktrast** och **100 stare** uppehöll sig vid Ridhusområdet i Sura. Även en liten invasion av **tallbit** har det varit. Småflockar har setts vid Vallsjöbäcken, Felingen, JanOlsskogen och Lisjö.

En **berguv** fanns vid Gåsvad, Ramnäs den 19-20/10. I Virsbo sträckte en **lappsparrv** över Stenbjörn den 11/9

och en över Lövviken den 24/10. Den 18/10 sågs också två **snösparrvar** vid Stenbjörn.

Den 28/11 rapporterades en **tretåig hackspett** i den gamla granskogen vid Felingen och under julhelgen uppehöll sig en tretåig vid Hasselbo i Lisjö. Den **mindre hackspetten** har setts på flera platser, den 10/9 vid Fågelmossen i Ramnäs, 19/9 Slogmossen, 26/10 vid Tippen, 1/11 vid Snickarberget, 13/12 vid Rälken och den 31/12 vid Norrsjölunden.

Den 26/8 ropade en **sparvuggla** vid Transjön, Virsbo och i början av december låg ett 10-tal **knölsvanar** i ån vid Heden. 7/9 hördes en **rödstrupig piplärka** vid Lisjöviken och den 27/9 sträckte en **stenfalk** över Mantmossen, Seglingsberg.

Under hösten har det rapporterats **nötkråka** från Norrsjön 31/7, Sura kyrka 5/9, Björbolunden 7/10, Kohagen 28/11 och "Flygarvilles" den 27/12. Övervintrande **häger** har setts vid Östersjön 30/10, Seglingsberg 29/11 och Lisjö bruk den 19/12. En **kungsörn** sågs över Norrsjölunden 26/12 och **havsörn** vid Gnien och Glåpen i december.

Varfågel sågs vid Djupen 17/11, Trugsbo 27/12 och Lisjö ängar 31/12 och slutligen två **järpar** som sågs i JanOlsskogen den 25/12.

Mikael Leppälampi

